

Nr 68.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till understöd för utomprocessuell rättshjälp jämte i ämnet väckta motioner m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln (punkt 27, s. 51 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementensärenden för den 3 januari 1949) föreslagit riksdagen att till Understöd för utomprocessuell rättshjälp för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 160 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet till behandling förehaft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Anderberg* och *Elon Andersson* (I: 74) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* i Östersund och *Johansson* i Torp (II: 112), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändrad tillämpning av kungörelsen den 20 september 1946 angående understöd av statsmedel för utomprocessuell rättshjälp annorledes än genom offentlig rättshjälpsanstalt att understöd enligt kungörelsens bestämmelser skola utgå till samtliga lands-ting, som uppfylla i kungörelsen föreskrivna villkor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Vigelsbo* och *Pettersson* i Ersbacken väckt motion (II: 8), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning angående statens övertagande av kostnaderna för de offentliga rättshjälpsanstalterna.

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden hänvisas till motionerna I: 74 och II: 8.

Utskottet har vidare i detta sammanhang behandlat vad riksdagens år 1948 församlade revisorer under § 1 i sin berättelse anfört angående understöd för utomprocessuell rättshjälp.

Revisorerna ha lämnat en närmare redogörelse för den hittills utbyggda rättshjälpsinstitutionen samt verkställt vissa jämförelser mellan å ena sidan anstaltsväsendet och å andra sidan den rättshjälp, som meddelas enligt det s. k. jämtlandssystemet, d. v. s. åtgärder syftande till att genom enskilda advokaters försorg kollektivt tillgodose sådant behov av juridisk biträdes-hjälp, som anstalterna avse att fylla.

Revisorerna ha anfört bl. a. följande.

Rättshjälpsfrågans ordnande genom anknytning till de praktiserande advokaterna har ansetts innebära vissa fördelar. Särskilt har detta visat sig

vara fallet inom kommunikationsfattiga samt icke tätbebyggda delar av landet. Bl. a. därigenom att en redan befintlig organisation med kontor, skrivhjälp, utrustning m. m. kunnat utnyttjas, ha vid de beräkningar, som i varje särskilt fall verkställts inom landstingen, de årliga kostnaderna för det allmänna i regel visat sig understiga de kostnader, som anordnande av fast anstalt skulle draga. Härtill komma de besparingar, som engångskostnaderna för anstaltens inrättande kunnat medföra. Ifrågasatts har även om icke för den rättssökande allmänheten det vore till fördel, om ett större antal advokater stode till förfogande, då det därigenom bleve möjligt att erhålla rättshjälp på ett större antal platser inom länet. Det har även framhållits, att möjligheterna ökats att anlita den advokat, vederbörande i rättsliga frågor hyser särskilt förtroende för, samt att klientlets resekostnader blivit mindre. Man har även pekat på att i sådana fall, då båda parterna äro i behov av fri rättshjälp, anstaltsformen betagit den ena parten möjlighet till hjälp genom anstalten, medan i annat fall dylik hjälp kunnat lämnas båda.

Revisorerna understryka vidare, att ett ändamålsenligt anordnande av den utomprocessuella rättshjälpen uppenbarligen är en angelägenhet av största vikt. På grund härav och med hänsyn till de större möjligheter det s. k. jämtlandssystemet synes erbjuda att snabbt åstadkomma en önskvärd utbyggnad av den utomprocessuella rättshjälpen anse revisorerna frågan om formerna för en utbyggnad och effektivisering av denna rättshjälp böra bliva föremål för närmare prövning.

Över revisorernas uttalande ha yttranden avgivits av statskontoret och Svenska landstingsförbundet. Landstingsförbundet har bl. a. framhållit, att när frågan om statsbidrag till rättshjälp enligt jämtlandssystemet av departementschefen anmäldes till 1946 års riksdag, denne framhöll, att statsbidrag icke syntes böra beviljas i andra län än där det med hänsyn till de kostnader, som skulle vara förenade med upprätthållandet av en effektiv anstaltsorganisation och förhållandena i övrigt, kunde anses påkallat att i stället sörja för fri rättshjälp genom de privata advokaterna. I enlighet med detta uttalande har statsbidrag endast utgått till Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens läns landsting. — Med hänsyn till de företräden, som jämtlandssystemet i vissa avseenden äger, är det enligt förbundets mening motiverat, att frågan om formerna för en utbyggnad och effektivisering av rättshjälpsverksamheten enligt detta system blir föremål för närmare prövning. Den första åtgärd, man i detta syfte vidtager, bör enligt förbundets mening vara att låta statsbidrag enligt gällande författning utgå till samtliga landsting, som organiserat eller organisera rättshjälpsverksamheten i nu berörda former.

Utskottet. I likhet med riksdagens revisorer anser utskottet, att ett ändamålsenligt anordnande av den utomprocessuella rättshjälpen är en viktig angelägenhet. I fråga om den lämpligaste formen för anordnandet av sådan rättshjälp råda emellertid delade meningar. Vissa landsting ha föredragit anstaltsformen, medan på senare år andra funnit det s. k. jämtlandssystemet fördelaktigare. Utskottet hyser i princip den uppfattningen, att möjlighet bör bibehållas att utnyttja den form som i varje särskilt fall är den lämpli-

gaste. I vissa län och särskilt inom storstäderna torde någon effektiv rättshjälp knappast kunna anordnas utan en fast rättshjälpsanstalt. I andra fall åter kan jämtlandssystemet visa sig mera ändamålsenligt. Utskottet anser med hänsyn till vad härutinnan anförts i revisorernas berättelse och i motionerna, att en närmare utredning rörande formerna för anordnandet av utomprocessuell rättshjälp är påkallad. En sådan utredning bör inriktas på ett klarläggande av de förutsättningar, under vilka det ena eller andra systemet bör tillämpas, och under vilka former över huvud taget en effektiv rättshjälp kan anordnas. Material torde numera kunna införskaffas för jämförelse mellan de olika typerna i fråga om såväl effektivitet som kostnader. Med anledning av vad i motionerna I: 74 och II: 112 anförts i fråga om statsbidrag för utomprocessuell rättshjälp vill utskottet vidare framhålla, att skäl synas tala för att de båda systemen jämföras i fråga om rätten till statsbidrag. Frågan om statsbidrag till rättshjälp enligt jämtlandssystemet bör sålunda bedömas ur synpunkten av huruvida detta system är jämbördigt med en anordning med fast anstalt.

I motionen II: 8 har yrkats, att staten skulle övertaga kostnaderna för de offentliga rättshjälpsanstalterna. Utskottet är icke berett att utan en närmare undersökning bl. a. i fråga om de ekonomiska konsekvenserna därav taga ställning till förslaget men vill understryka, att den av utskottet förordade utredningen bör vara förutsättningslös och att jämväl detta spörsmål därför kan förväntas komma att upptagas till prövning i samband med utredningen.

Under åberopande av det anförda får utskottet, som beträffande Kungl. Maj:ts förslag i fråga om medelsanvisningen för nästkommande budgetår icke har funnit anledning till erinran, hemställa,

att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* för budgetåret 1949/50 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 160 000 kronor;

II. i anledning av motionerna I: 74 och II: 112 samt II: 8 ävensom vad riksdagens år 1948 församlade revisorer anförde under § 1 i sin berättelse i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i enlighet med vad utskottet ovan anförde angående formerna för anordnandet av utomprocessuell rättshjälp m. m.

Stockholm den 5 april 1949.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 70.
